

ratur constituere, et prout ad illam conducit. Et sic exercitium respiciendi actualissimum, et explicatissimum est in relatione, sed oportet quod hoc actualissimum consideretur constitutive in ordine ad se; et sic constituit Personam, vel terminative, ut tangit terminum; et sic exercetur ad extra se, et non constituit.

Quod si dicas: Nam opponi in relatione nascitur ex respicere: est enim illa oppositio hujus relativi ad illud correlativum: ergo ex eo relatio opponitur, quia respicit: prius ergo est respicere terminum, quam opponi termino, respondetur quod opponi in exercitio nascitur ex respicere in exercitio: opponi autem entitative, et secundum se præsupponitur ad exercitium respiciendi, quia illa entitas respicit terminum, quæ in se entitative est impossibilis termino. Ex hoc autem redditur subsistens incommunicabiliter, quia entitative in se illi termino impossibilis, et incommunicabilis est, quia subsistere non penes exercitium ad extra, sed penes entitatem in se accipitur ut præcise excludit terminum a se; et sic constituitur in se ut opposita, non ut tangit illum extra se, et sic exercetur ad illum.

Ad confirmationem distinguo antecedens. Est subsistens ut divina, radicaliter, concedo; formaliter, nego; sed formaliter est subsistens, quia relatio est infinita, et purificata a potentialitate; et sic repugnat illi esse accidens, quod sine potentialitate non est: sed tamen hoc ipsum quod est purificari ab omni potentialitate, et substantiam esse habet radicaliter ab essentia divina, et quia identificata est cum illa: sicut omnia alia attributa ex ea quod entitas divina sunt, et actus purus, substantia sunt et non accidens; et si non constituit paternitas

Personam divinam secundum rationem absolutam et communem multis, quæ est ratio in, sed secundum proprium et specialem sui ad, secundum quam in suo proprio conceptu habet esse subsistentia relativa, si quidem ratio substantiæ multiplicatur in relativis, quod esse non posset, nisi substantia pertineret ad conceptum formalem relationis secundum ipsum conceptum ad, quia solum secundum hoc multiplicari potest.

XL. Ad id quod dicitur de relatione concepta, quare non indigeat fundamento, sicut exercita, cum in relationibus creatis utroque modo indigeat illo, respondetur quod relatio creata etiam entitative considerata est accidens, et indiget subjecto ad existendum, et fundamento ad resultandum, quia non potest habere esse primo, et per se productum, cum ad relationem non sit per se motus, sed solum resultans; et ita indiget fundamento, ad quod consequatur. Relatio autem divina est ex se subsistens; unde non indiget fundamento ut oriatur, et resultet in esse, sed per seipsam hoc habet; et sic per se ipsam potest constituere Personam antecedenter ad generationem, quæ est fundamentum relationis: sed hoc fundamentum solum requiritur ut respectus exercetur ad suum terminum, et hoc modo generatio antecedit relationem secundum quod exercite se habet ad terminum attingendo illum.

Ex dictis solvuntur alia minutiora argumenta, quæ contra istam distinctionem Cajetani de relatione ut signata seu concepta, et exercita opponuntur, quia non penetrant aliqui vim hujus distinctionis, sed superficialiter illam intelligunt: argumentatur enim, quia propria, et essentialis ratio relationis, et ultima

ejus differentia est esse ad aliud, et per hanc distinguitur ab aliis relationibus, et opponitur suo correlativo, ex quo principio multæ educuntur consequentiæ.

Prima, quod relatio quam dicimus conceptam cum præcindat a termino, non dicit specificam rationem relationis.

XLI. Secunda, quod paternitas ut ad aliud exercite supponit actum notionalem generandi: ergo quando concipitur ut antecedens actum notionalem, non concipitur ut in actu exercito ad aliud: ergo non concipitur secundum essentiam relationis, quæ essentialiter est ad aliud.

Tertia, quia sequitur quod relatio ut concepta, et signata nondum concipiatur incommunicabilis, neque ut distincta a suo correlativo: ergo neque ut constituens Personam. Patet consequentia, quia Persona constituitur per subsistentiam, ut incommunicabilem: ergo in conceptu ubi non relucet incommunicabilitas, non relucet conceptus constitutivus Personæ. Antecedens autem patet, quia tota incommunicabilitas convenit relationi per oppositionem; ubi enim non est oppositio, omnia sunt unum: oppositio autem non convenit relationi ut conceptæ, sed ut exercitæ, quia ut concepta consideratur per modum absoluti, et ad se: oppositio autem est prout respicit aliud quod pertinet ad rationem exerciti.

Quarta, quia sequitur quod prius sit relatio ut exercita, quam ut signata, et concepta, et consequenter si constituit Personam, in quantum concepta, non constituit ante exercitium relationis, sed post. Antecedens probatur, quia prius intelligitur quælibet forma constituta in se, quam ut afficiens subjectum: esse autem ad aliud exercite, et attingere ipsum terminum pertinet ad

rationem propriam relationis: ergo prius intelligitur in relatione, quam afficere subjectum. Relatio autem ut exercita est relatio ut attingens terminum: relatio autem ut concepta est subsistens, seu ut afficiens subjectum: ergo prout sic est posterior.

XLII. Omnes istæ consequentiæ ex dictis manent solutæ. Nos enim non negamus quod pertinet ad propriam, et essentialem rationem relationis tendere ad aliud, et respicere terminum tamquam quo, id est, tamquam forma, qua aliquid redditur respiciens terminum: sed in exercendo istum respectum per modum tendentiæ ad talem terminum, dicimus prius esse quod entitas relativa in sua entitate constituatur cum exclusionem, et impossibilitate intrinseca cum suo termino, deinde vero quod actualiter tendat ad terminum.

Cujus ratio est, quia actualis tendentia, et exercitium sic dicit ordinem ad terminum, quod non potest stare in re, nisi in aliquo tendente, et respiciente ut quod: paternitas enim considerata ut quo non respicit exercite, sed est ratio respiciendi, sicut calor non calefacit in exercitio, sed est id quo calidum calefacit: respiciens autem, seu exercens ipsum respicere est Pater, seu subjectum paternitatis; quare relatio ipsa secundum exercitium respiciendi præsupponit seipsam inhaerentem, et afficientem subjectum, vel in se subsistentem si subsistens sit, ut hoc modo possit exerceri respectus ut quod erga terminum.

XLIII. Prima ergo consequentia solvitur dicendo quod ratio specifica, ratio relationis est habere se ad aliud, distinguo; habere se ad aliud ut quo, et tamquam entitas informans in respiciendo, concedo; ut quod, et exercite attingendo terminum, nego. Unde ulterius sequi-

tur, quod relatio in aliqua prioritate afficit subjectum, vel in se redditur subsistens, si subjectum non habet, quam attingat terminum ut quod, et in exercitio, quia hoc exercitium dependet ex esse quod habet in subjecto. Et tertio sequitur quod entitas relativa ut afficiens subjectum, vel subsistens in se jam est entitas incompossibilis cum suo termino, et distincta ab illo entitative, licet nondum exerceat respectum, et oppositionem ut quod in attingendo terminum, quia jam entitas illa est vera entitas relativa, quæ exercere petit illum respectum: ergo jam est entitas incompossibilis termino. Et hoc est distinguere relationem ut conceptam et ut exercitam, ut informantem subjectum, vel ut attingentem terminum, non quod relatio ut concepta præscindat a termino ut quo, sed præscindat ab attingentia, et exercitio attingendi terminum ut quod, et rursus in entitate sua, ut informat subjectum, etiam habet terminum ut exclusum a se, et incompossibilem sibi, non ut attactum per tendentiam ad terminum exercite, et ut quod; et sic esse relationis est actu respicere, et non in potentia, id est, respicere ut quo, non ut quod. Et quando consideratur ut quo, nondum respicit exercite, sed constituitur ut exerceat.

XLIV. Secunda consequentia solvitur dicendo, quod paternitas, ut relatio supponit generationem, si ly ut relatio dicat exercitium respiciendi ut quod, et attingendi terminum: si autem ly ut relatio dicat entitatem relationis, ut subsistentem in se, et informantem subjectum in esse reali, sic non supponit generationem, sed præcedit, quia cum subsistens sit, non supponit fundamentum ad existendum, sed ad respiciendum.

XLV. Ad tertiam consequentiam,

dicitur quod tota incommunicabilitas, et oppositio invenitur entitative in relatione ut concepta, et ex parte subjecti se tenente; incommunicabilitas autem, et oppositio, ut exercita, et per modum tendentiæ ut quod ad terminum invenitur in relatione ut exercita. Nam etiam ipsa entitas relativa, ut entitative concepta, et ex parte subjecti opposita est, et incompossibilis cum termino entitative, et ut quo, et sic informat subjectum vel subsistit ut opposita entitative suo termino: unde negamus quod relatio ut concepta se habeat per modum absoluti entitative, quia vere entitas relativa est, licet nondum intelligatur ut exercite tendens per modum quod ad suum terminum: et quantum ad hoc ad instar absoluti se habet.

XLVI. Ad quartam nego antecedens. Et ad probationem dicitur, verum esse quod prius est formam constitui, quam afficere subjectum: sed negamus quod constitutio formæ relativæ sit per ipsum respicere exercite terminum per modum attingentis, et respicientis illum ut quod, sed ejus constitutio est esse formam respicientem ut quo. Et tunc jam excludit in se, et incompossibilis est termino, licet nondum illum exercite attingat. Unde sequitur quod prius debeat afficere subjectum, vel si non habet subjectum subsistere in se, quam exercere respectum per modum quod ad terminum: sicut albedo prius est disgregativa visus ut quo, quam afficiat subjectum, sed non prius disgregat exercite et ut quod, et deinde afficit subjectum, sed e contra.

XLVII. Postremo, in hac difficultate advertendum est, quod cum dicimus Personas constitui per relationes, tamquam per formas, hoc nihil obstare simplicitati divinæ, quasi ipsum constitutum sit com-

positum, aut minus simplex, si qui dem resolvitur in extrema constituentia, ut in aliquid simplicius: ex alia autem parte relatio includit in se essentiam cum respectu, hoc autem, et nihil amplius dicit Persona, scilicet naturam cum respectu; ergo idem formaliter important constituens, et constitutum.

Sed respondetur facile ad priorem partem, quod non distinguimus constituens, et constitutum ex parte rei significatæ, quasi unum sit ut pars, aliud ut totum, sed ex parte modi significandi, quatenus unum explicatur per modum formæ, aliud per modum totius, seu concreti, licet ex parte ipsius rei tantum includat unum quod alterum, sed non eodem modo, quia diverso modo explicatur unum atque aliud; sicut diversa attributa explicant diversas rationes in Deo, et non totam eminentiam perfectionis ejus, licet eadem res includatur in una atque in altera. Et ad posteriorem partem dicitur, quod relatio significat essentiam, et respectum identice, formaliter autem solum respectum, quia hic est formaliter significatus nomine relationis. Persona autem significat formaliter, et non solum identice naturam, quia significat primam substantiam, seu individuum naturæ rationalis, et ex ipsa natura, et termino subsistentiæ ejus intelligitur resultare.

XLVIII. Denique, licet origo videatur significare actum secundum relationis, et sic habeat se ut actualissimum, seu actualitas secunda in genere notionali, quod videtur esse aptius ad constituendam Personam, sicut intelligere, quod est actus secundus, constituit naturam intellectualem in actu puro, tamen origo significatur ut mera productio, et via ad terminum: intelligere vero non significatur ut productio, sed ut actus immanens ultimus in

actualitate intelligibili, ideoque est aptum ad constituendum naturam in ultima actualitate purificatam, origo vero non constituit Personam, quæ solum in facto esse, et per modum per se stantis designatur, non per modum viæ.

ARTICULUS II.

Quo modo ratio voluntarii inveniatur in actibus notionalibus?

I. Resolutio D. Thomæ in hac quæstione xli, art. ii est quod actus notionales, seu ad intra possunt esse voluntarii voluntate comitante ipsos, non tamen voluntate ut principio illorum: quod etiam verificari docet in processione Spiritus sancti, quia licet Spiritus sanctus procedat per voluntatem, non tamen ut voluntarie libere, sed ut voluntarie necessario, seu naturaliter vult, si quidem omnes actus notionales necessarii sunt, cum per illos procedant Personæ quæ necessario existunt in Deo, et non existunt nisi procedendo. Sensus ergo D. Thomæ est quod actus notionales possunt esse objectum volitum a Deo voluntate qua seipsum, et omnia quæ intra se sunt diligit: sic enim Personæ ipsæ dilectæ sunt a Deo, et consequenter processionem seu origines. Et cum circa omnem processionem inveniatur ista voluntas, quia quælibet processio complacet Deo, et est objectum diligibile, consequenter ponenda est voluntas concomitans in actibus notionalibus, id est, complacentia circa illos, tamquam circa objecta diligibilia, quia perfectiones sunt, et realitates intra Deum: non tamen possunt actus notionales esse a voluntate libera tamquam a principio in hoc sensu quod procedant ex motione, et imperio voluntatis, vel per liberam elicentiam ejus: hoc